

UOT 37.0

Aytən Vidadi qızı Süleymanova
Azərbaycan Diplomatik Akademiyası
məktəbinin ingilis dili müəllimi,
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
fəlsəfə doktoru programı üzrə doktorantı
<https://orcid.org/0009-0003-9064-6859>
[https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91\(3\).37-41](https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91(3).37-41)

İNTERAKTİV TƏLİM ÜSULLARI TƏHSİLİN OPTİMALLAŞDIRILMASINA TƏSİR EDƏN AMİL KİMİ

Айтен Видади гызы Сулейманова
преподаватель английского языка школы
Азербайджанской Дипломатической Академии,
докторант по программе доктора философии
Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

İNTERAKTİVНЬЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ КАК ФАКТОР, ВЛИЯЮЩИЙ НА ОПТИМИЗАЦИЮ ОБРАЗОВАНИЯ

Aytan Vidadi Suleymanova
English teacher at ADA School at Azerbaijan Diplomatic Academy,
doctoral student in the program of doctor of philosophy of
Azerbaijan State Pedagogical University

INTERACTIVE METHODS AS AN INFLUENCING FACTOR TO THE OPTIMIZATION OF EDUCATION

Xülasə. Məqalədə təhsilin optimallaşdırılması yolunda istifadə olunan yeni təlim texnologiyalarının, xüsusilə interaktiv təlim üsullarının vacibliyi vurğulanmışdır. İnteraktiv metodların təhsilin keyfiyyətinin, səmərəliliyinin, tələbələrin yaradıcı düşüncələrinin, dünya görüşlərinin və əməkdaşlıq bacarıqlarının inkişafında olan rolu və əhəmiyyəti izah olunmuşdur.

Açar sözlər: *interaktiv təlim, təhsil keyfiyyəti, yaradıcı düşüncə, tələbə, müəllim*

Резюме. В статье подчеркивается важность использования новых технологий обучения и методов интерактивного обучения для оптимизации образования. Объяснены роль и значение интерактивных методов в развитии качества и эффективности образования, творческого мышления, мировоззрения и навыков сотрудничества студентов.

Ключевые слова: *интерактивное обучение, качество образования, творческое мышление, студент, преподаватель.*

Summary. The article emphasizes the importance of using new learning technologies and interactive learning methods to optimize education. The role and importance of interactive methods in the development of the quality and effectiveness of education, creative thinking, worldview, and cooperation skills of students have been explained.

Keywords: *interactive learning, educational quality, creative thinking, student, teacher*

Müasir təlim prosesinin səmərəliliyini və keyfiyyətini yüksəldən əsas prinsiplərdən biri yeni təlim texnologiyalarının tətbiqidir. Qlobal təhsil proseslərinin gedişində istifadə olunan pedaqoji innovasiyalar yeni təlim texnologiyalarının tədrisdə istifadəsinə geniş imkanlar yaradır.

Professional təhsilin beynəlxalq standartlarla tam uyğunlaşmasının və innovativ fəaliyyətlərin həyata keçirilməsinin təlim prosesindəki təkmilləşməyə yardım edəcəyi daima ön planda göstərilmişdir. Yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqi ilə beynəlxalq pedaqoji təcrübə əsasında innovativ fəaliyyətlər üçün təhsil alan müəllimlərin şəxsi və professional keyfiyyətlərinin inkişaf etdirilməsi başlıca tələb olunur [2, s. 45]. Əldə olunan bacarıqlar kritik analiz və innovativ düşüncənin, optimal qərarlar vermənin, daim yeni ideyalar axtarışının və onların tətbiqinin formalaşdırılması təhsil texnologiyalarının tətbiqində istifadə olunur. Yeni texnoloji tədris üsullarının təqdimatı müasir təhsil müəssisələrində tələbələrin təliminin yaxşılaşdırılması üçün ən vacib sahələrdən biridir. Əsas metodoloji inkişaf hazırdadır interaktiv tədris metodlarının istifadəsi ilə əlaqələndirilir. "İnteraktiv" sözü konsept olaraq İngilis dilindən: "inter" - "arasında", "akt" - "hərəkət", "söz" mənasına tərcümə olunur [3, s. 12]. İnteraktiv öyrənmə kognitiv fəaliyyətin xüsusi təşkilatının bir növüdür. Burada nəzərdə tutulan əsas məqsədlərdən biri də rahat öyrənmə mühitinin yaradılmasıdır. İnteraktiv pedaqogika təhsil prosesinin özəlliklərindən biri olub, əsas məzmunu tələbələrin təhsil materialını daha yaxşı qavramasının, əldə edilən biliklərin, fikirlərin, müxtəlif fəaliyyət yolları mübadiləsinin birgə fəaliyyətidir [6, s.11772]. Eyni zamanda dərslərdə interaktiv fəaliyyət dialoq əlaqələrinin təşkil və inkişafı, şəxsiyyətin inkişafı və debatlərdə iştirak edərək öz mövqeyini müdafiə etmək bacarığının formalaşmasına da xidmət edir. Dürdanə Hüseynovanın etdiyi tədqiqata əsasən interaktiv öyrənmənin əsas məqsədlərini bu cür sadalamaq olar:

- ✓ Təhsil və kognitiv motivasiyanın stimulyasiyası;
- ✓ Analitik və kritik düşüncənin şəkilləndirilməsi;
- ✓ Kommunikasiya bacarıqlarının formalaşdırılması;
- ✓ Tələbələrin öz inkişafı;
- ✓ Aktiv irəliləmə və fəaliyyətin inkişafı [3, s. 15].

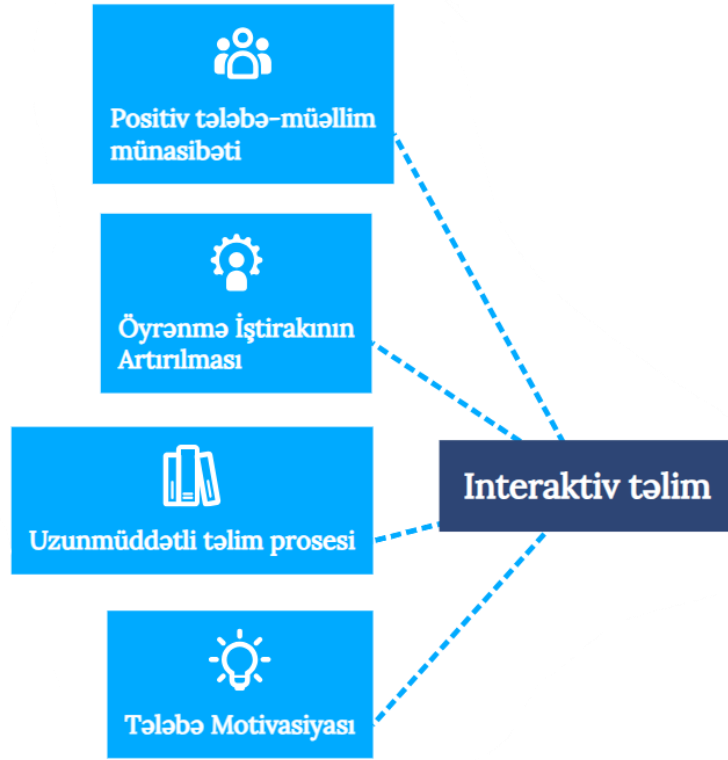
Təhsil prosesi interaktiv tədris metodlarının istifadəsi əsasında təşkil edilir və bu, qrupdakı bütün tələbələrin fərdi xüsusiyyətlərinə əsaslanır. İnteraktiv metodlar interaksiya, tələbə

fəaliyyəti və qrup təcrübəsinə əsaslanma prinsipləri əsasında qurulmuşdur. Müxtəlif materiallarla fərdi, cüt və qrup işləri təşkil edilir, layihə işləri, rollu oyunlar, təqdimatlar istifadə olunur. İnteraktiv pedaqogikada müəllim (təlimçi) tələbələrə yeni bilikləri müstəqil şəkildə əldə etməyə yönləndirir. Bu prosesdə müəllimin fəaliyyəti tələbə fəaliyyətini genişləndirərək onların inkişafına şərait yaradır. Eyni zamanda müəllim köməkçi rolunda iştirak edərək məlumat mənbələrindən birinə çevrilir.

İnteraktiv pedaqogika tələbələrə öz təhsil proseslərinə nəzarət etmək imkanı verərək materialların qavranmasını dərinləşdirir. Eyni zamanda, interaktiv üsullarla zehni fəaliyyətin aktivləşdirilməsi, özünə inamın inkişafı, yaradıcılıq bacarıqlarının formalaşdırılması gerçəkləşir. Təhsilin müasir istiqamətlərindən biri şagirdin fəaliyyətə və ünsiyyətə hazırlıq qabiliyyətini şərtləndirir. Bu təlim prosesində tələbənin tək cə intellektual və idrak fəaliyyəti deyil, eyni zamanda sosial mövqeyi, fərdiliyi, özünü kəşf edərək dərk etməsi şəxsi təzahürünün əsas subyekt kimi önə çıxır. Uzun müddət alimlər tələbələrdə təhsilə maraq oyatmağa, biliyə həvəssizliyi və laqeydliyi aradan qaldırmaq yolları düşünmüşdülər. Bu üsullar hər bir tələbənin maraq dairəsini nəzərə alaraq dərslərin hazırlanmasını nəzərdə tutduğu üçün öyrənmələrdə elm öyrənməyə motiv və maraq yaratmaqda təhsil işçilərinə kömək olur. İnteraktiv metodlar aşağıda sadalanan fəaliyyətlər zamanı istifadə oluna bilər:

- ✓ Tematik dərslərin təşkil olunması;
- ✓ Təlim layihələrinin təşkili;
- ✓ Tələbə portfelinin formalaşdırılması;
- ✓ Qrupda yaranan mübahisəli məsələlərin müzakirəsi və debatların təşkil olunması;
- ✓ Təhsil resurslarının yaradılması [5, s. 36].

İnteraktiv metodların üstünlükləri tələbələrin müəllimlə və bir-birlərilə əhatəli interaksiyası və tələbələrin öyrənmə prosesində fəaliyyətinin genişlənməsidir. Tələbələr aktiv şəkildə təhsil fəaliyyətində iştirak edir, yaradıcı və tədqiqat tapşırıqlarını yerinə yetirir, müzakirələrə qoşulur, öz fikirlərini sübutlar gətirərək ifadə etməyi öyrənirlər [1, s.13-15]. İnteraktiv təlim prosesində müxtəlif təcrübələrə əsaslanaraq, dərslərin keyfiyyətini və səmərəliliyini göstərən bir neçə amil vardır (şəkil 1).

Şəkil 1. İnteraktiv təlim prosesinin əsas amilləri

Qeyd etmək lazımdır ki, interaktiv təlimin ən əsas xüsusiyyətlərindən biri də davranış bacarıqlarının formalaşmasında tələbələrə yardım etməsidir. Belə ki, interaktiv təlimin tətbiqi tədris prosesində ünsiyyət keyfiyyətinin artırılmasına da yönəlib. İnteraktiv metod tədris prosesində məqsədyönlü ünsiyyətin uğurla həyata keçirilməsinə əhəmiyyətli dərəcədə kömək edir. Tədris prosesində effektiv ünsiyyət, qarşılıqlı hörmət, bütün iştirakçıların bərabərliyi, dürüstlük və düzlük, həm müəllimlərin, həm də tələbələrin ehtiyaclarının ifadə olunması nəzərdə tutur. İnteraktiv öyrənmənin təsirləri daha yüksək səviyyədə ünsiyyət azadlığı və aktiv dinləmə vasitəsilə ifadə olunmuşdur. Ümumilikdə bu təlim növü dərş prosesində həm müəllim, həm də tələbələr arasında müsbət stimula və çağırışlarla zəngin bir atmosfer yaradır. Müasir pedaqogika təlim keyfiyyətinin optimallaşdırılması yolunda bir çox interaktiv üsullardan istifadəni zəruri edir:

- ✓ Kiçik qruplarla işləmək;
- ✓ Təhsil oyunları;
- ✓ İctimai resursların istifadəsi (mütəxəssis dəvət etmək, səfərlər);

✓ Sosial layihələr və dərşə əlavə olunmuş təlim metodları (yarışmalar, müsahibələr, filmlər, çıxışlar, sərgilər);

✓ Yeni materialın öyrənilməsi (interaktiv leksiya, video və səs materialları ilə iş, "hər kəs hər kəsə öyrədir", mozaik (açıq işləmə testi), sualın istifadəsi, Sokrat dialoqu);

✓ Testlər;

✓ Uzaqdan təhsil;

✓ Çətin və mübahisəli məsələlərin və problemlərin müzakirəsi;

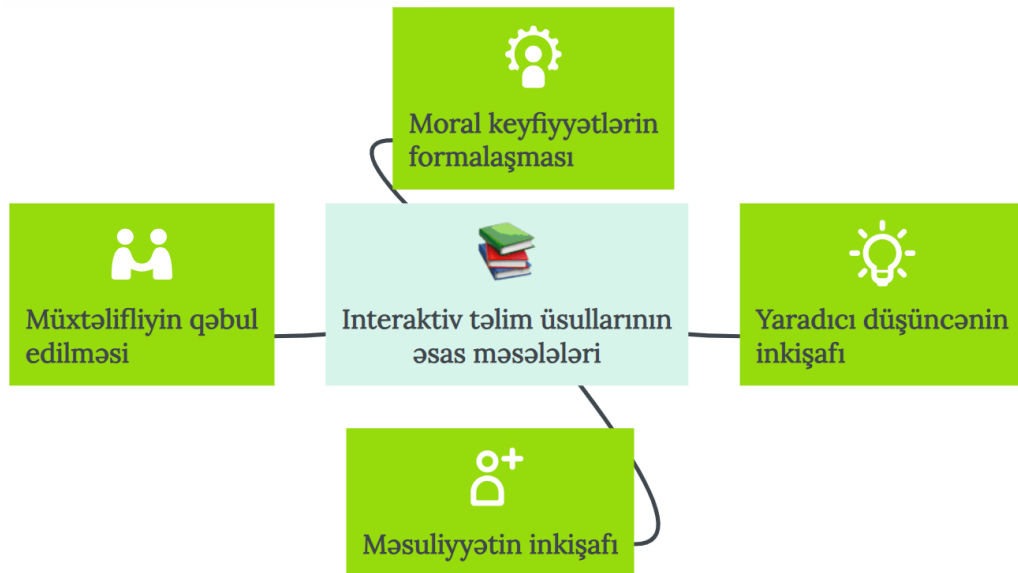
✓ Problemlərin həll edilməsi ("qərar ağacı", "fırtınanın təsirindən qorunma", "məsələ analizi");

✓ Öyrədici təlimlər [4, s. 5-6].

Bu gün təhsil sahəsində müəllimlərin əsas vəzifələrindən biri tələbələrin yaradıcı düşüncələrini inkişaf etdirmək, onların dünya görüşünü formalaşdırmaq, cəmiyyətimizin inkişafına və xalqımızın rifahına xidmət edə biləcək bir şəxsiyyəti təmin etməkdir. Tələbələrə yaradıcı düşüncəni öyrətmək onların inkişafında çox önəmli rol oynayır. Buna görə də, tələbənin yaradıcı düşüncəsini təmin etmək, vətəninə və xalqına bağlı, savadlı, dünya görüşlü, müstəqil, yaradıcı, vicdanlı və iradəli insanlara dönüşmə-

lərində interaktiv metodların çox böyük rolu vardır. Beləliklə, tələbələrə yaradıcı düşüncəni öyrətməkdə interaktiv metodların tətbiqinin təhsil prosesindəki əhəmiyyəti ölçülməzdir [3, s. 13]. İnteraktiv tədris metodları hər bir müəllim tərəfindən mövcud imkanlar daxilində həyata keçirilməlidir. Qısaca, interaktiv öyrənmə bir neçə məsələni eyni anda həll edə bilər. Bunların ən vacibi, tələbələrin kommunikasiya bacarıqlarının inkişafını təmin etmək, tələbələr arasında emosional əlaqələri gücləndirmək, onlara komanda işində çalışmağı və dostlarını dinləməyi öyrətməkdir. Təlimdə təhsil müəssisəsinin, müəllimin, ailənin və cəmiyyətin inkişaf etmiş şəxsiyyətlər yetişdirməsi interaktiv metodların əsas məsələlərindən biri kimi vurğulanır. Ölkəmiz müstəqilliyini qazandıqdan sonra xalqımızın böyük bir dövlət inşa etmək, azad və mədəni

bir cəmiyyət yaratma arzusu bizə harmoniya içində inkişaf etmiş insanları təlim verərək tərbiyə etməkdir. Təhsildə interaktiv metodların istifadəsi tələbələrdə yaradıcı düşüncənin formalaşmasına, təlim və tərbiyənin birləşməsinə, təhsil prosesində maraqların və məsuliyyətin inkişafına, kognitiv fəaliyyətin artırılması ilə müstəqil öyrənmə ehtiyacının formalaşmasına, başqalarına hörmət etməsinə, müxtəlifliklərin qəbul edilməsinə, ümumilikdə moral keyfiyyətlərin formalaşmasına xidmət edir [2, s. 52]. Bu, təhsilin effektivliyini, keyfiyyətini, səmərəliliyini daha da artırmaq üçün geniş imkanlar açır. Bu üsullar vasitəsilə müəllim şagirdlərin şüurunda dəqiq və aydın elmi təsəvvürlər formalaşdırılmalı, onların həyatda öz yerini tapmasına kömək etməli, onlarda mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərə dair müsbət hisslər formalaşdırılmalıdır (şəkil 2).

Şəkil 2. İnteraktiv təlim üsullarının əsas məsələləri

Problemin aktuallığı. Cəmiyyətin inkişafında ən əhəmiyyətli faktorlardan biri təhsildir. İnteraktiv təlim təhsil prosesinin keyfiyyətinin artmasında və optimallaşdırılmasında əhəmiyyətli rol oynayır. Müasir dövrdə tələbənin dərslərə marağının artması, materialları daha yaxşı qavraması və dərslərdə interaktivliyin yüksəldilməsi interaktiv pedaqogikanın əsasında durur.

Problemin yeniliyi. Təhsilin optimallaşdırılması yolunda istifadə olunan interaktiv təlim üsullarının əsas komponentləri araşdırılaraq, tədris zamanı izah olunan faktorları nəzər almağa çağırış olunur.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədən “Pedaqogika” ixtisası ilə əlaqədar olan fənləri tədris edən təhsil işçiləri, eyni zamanda bu ixtisas üzrə təhsil alan gənc tədqiqatçılar faydalana bilər.

Ədəbiyyat:

1. Əliyeva A. İnteraktiv metodlardan istifadə təlim Rus dilində olan məktəblərdə Azərbaycan dili tədrisinin səmərəliliyini artırmağın vasitəsi kimi. Dissertasiya. – Bakı, 2011. – s.10-42.
2. Əlizadə X. İbtidai siniflərin riyaziyyat tədrisində interaktiv təlim metodlarından istifadə (Riyaziyyat tədrisində interaktiv təlim metodlarından istifadə). Dissertasiya. – Bakı, 2009. – s. 42-54.

3. Hüseynova, D. Məsələ həlli interaktiv təlimin reallaşdırılması vasitəsi kimi (III-IV sinif). Dissertasiya. –Bakı, 2010. – s. 10-17.
4. Sakhadinova, M. (2022). The Importance of the interactive methods in teaching English in school education. Journal of exercise psychology. Uzbekistan, – p.1-7
5. <https://zenodo.org/records/6945628>
6. Senthamarai, S. (2018). Interactive teaching strategies. Journal of Applied and Advanced Research. 3, – p. 36
7. https://www.researchgate.net/publication/325085137_Interactive_teaching_strategies#:~:text=Using%20interactive%20techniques%20and%20strategies,information%2C%20thus%20becoming%20more%20satisfied.
8. Sheranova, M. (2020). The importance of interactive Methods in Education. International Journal of Advanced Science and Technology. 29, p. 11771-11775.
9. https://www.researchgate.net/publication/377851258_The_importance_of_interactive_Methods_in_Education

E-mail: asuleymanova@ada.edu.az
Redaksiyaya daxil olub:13.05.2024